

MARIA DEL MAR ISLA

VALORACIÓ ECONÒMICA DEL MEDI AMBIENT I GESTIÓ PÚBLICA

S'ha acusat els economistes d'afavorir el creixement entès en sentit estricte, és a dir, basat en les macromagnituds comptables, com són la renda, la productivitat etc., i d'oblidar les implicacions ambientals d'aquest creixement. Com a contrapès, altres grups accentuen la importància de la conservació del medi sobre el creixement comptable a curt termini. En realitat, el fet econòmic abasta tots dos aspectes, que no es poden plantejar separadament. El medi forma part intrínseca del procés econòmic mateix, a partir de la producció i el consum.

D'una banda, el medi és un recurs per a la producció de béns i de serveis mitjançant els seus aspectes quantitius i qualitius. L'aigua, els boscos, els recursos pesquers, el sòl, etc., són elements bàsics i reconeguts en la producció. Tanmateix, la qualitat del medi, el paisatge, la puresa de l'aire o de l'aigua són elements que intervenen en la posada en marxa i la producció de determinades activitats, com és el cas del turisme. Hi ha finalment un tercer aspecte, que sens dubte és el gran oblidat: la utilització del medi físic —l'aigua, el sòl i l'atmosfera— com a receptors dels residus del processos econòmics de producció i consum.

D'altra banda, el medi natural té una demanda com a producte acabat de consum, la satisfacció de la qual forma part de la qualitat de vida com un component més de les necessitats humanes. Aquesta demanda és un fenomen que, si bé no és nou, pren un valor creixent en les nostres economies. Hi ha una demanda social d'espais verds, de preservació d'espais naturals, de gaudi del paisatge, de millora en el medi de treball, paral·lela a la demanda de millors condicions econòmiques.

L'assignació dels recursos naturals a una determinada activitat econòmica condiona l'evolució d'altres de possibles, en part per les interrelacions econòmiques, en part pels costos externs que una en concret pot generar —contaminació, increment dels preus del sòl del voltant, etc.— i, de vegades, fins i tot per les incompatibilitats. Així, per exemple, l'emplaçament d'una abocador qüestiona determinats usos del sòl de l'entorn, per exemple per a activitats de lleure i recreatives. La contaminació de l'aire per part de determinades indústries provoca uns costos en altres agents o activitats, en increments de la morbiditat, disminució de la visibilitat, brutícia, danys materials etcètera, que no queden reflectits als comptes de producció d'aquestes indústries i, en gran part, tampoc a la comptabilitat nacional.

Tanmateix, el consum de recursos naturals no renovables, l'ús d'altres d'explotats per sobre dels límits d'autoreproducció i les actuacions irreversibles sobre el medi fetes per les actuals generacions suposen la negació d'uns determinats recursos per a les generacions futures. Aquest és un cost anomenat intergeneracional a afegir als abans esmentats.

Els recursos naturals i el medi formen part del conjunt de dotacions, limitades totes elles, de què disposa la societat i que són susceptibles d'usos alternatius.

La ciència econòmica es defineix com l'estudi dels processos pels quals la societat distribueix els seus recursos. L'anàlisi econòmica dona informació sobre les implicacions d'usos diferents dels recursos disponibles, és a dir, de l'impacte econòmic de polítiques alternatives.

El que ací s'apunta és el fet que no es pot plantejar la conservació del medi i el creixement com una di-

cotomia, sinó que tots dos aspectes formen part del mateix fenomen d'evolució i de desenvolupament econòmic. El medi apareix intrínsecament lligat a la planificació econòmica global i a la presa de decisions quotidianes. Es tracta de projectes multiobjectius en els quals es conjuguen el creixement econòmic, la qualitat del medi, la redistribució de la riquesa, etc.

Ara bé, la inclusió del medi en l'anàlisi econòmica, en general, i en l'avaluació de projectes, en particular, obliga a una reconsideració dels indicadors econòmics més tradicionals.

El primer que mereix la nostra atenció és el sistema mateix de preus, que distorsiona les avaluacions de costos i beneficis, si els recursos naturals estan infravalorats i no reflecteixen l'escassetat real. Part d'aquesta diferència, cal cercar-la en el fet que aquests béns no han estat produïts al mercat i no tenen un cost de treball incorporat i de capital invertit comparable al dels béns reproduïbles, però també en el fet que els recursos són considerats béns d'ús públic i, per tant, identificats amb béns amb preu polític.

En un altre nivell hi apareixen els costos socials. La contaminació del medi, la salut, la corrosió de materials, la disminució de visibilitat, la tensió psíquica, la seguretat laboral o el consum excessiu de recursos naturals són exemples de costos històricament responsables, són externalitzats i pagats pel conjunt de la societat present i futura.

Si aquests costos socials i els valors ambientals no són comptabilitzats, els indicadors econòmics de creixement en sentit ampli estan esbiaixats. Les valoracions de canvis en la producció o en els rendiments al llarg del temps haurien d'assegurar que realment sempre es consideren els mateixos conceptes i que les aparents reduccions de costos, degudes a disminucions dels recursos utilitzats per unitat de producte, no representen en realitat substitucions de recursos produïts i adquirits per altres de no mesurables, com increments de la pol·lució, explotació d'aigua de pous no controlats, desertització de terres, etc. En definitiva, els creixements comptabilitzats no comporten, de fet, impactes negatius superiors, ara o en el futur, que no hagin estat quantificats.

En aquest context, les polítiques econòmiques, tant si són estatals, regionals o locals, actuen com a correctores de les deficiències del mercat en l'assignació de recursos. Des de la perspectiva del sector públic cal reconèixer la necessitat que l'avaluació i consideració dels aspectes implícits en la utilització del medi passin a formar part de totes i cada una de les polítiques sectorials, és a dir, que també siguin elements de valoració de la gestió pública.

Amb tot això no es pretén en cap moment donar a entendre que es pot arribar a definir la política d'explotació del medi a partir de la valoració econòmica

exclusivament. La definició d'una política del medi és el resultat d'un procés multidisciplinari, de la combinació de consideracions d'ordre molt divers. Primer, perquè es basa en la comprensió i la mesura dels efectes físics, químics, biològics i socials de les activitats dels agents. Segon, perquè l'aparell conceptual encara és imperfecte en l'avaluació monetària d'alguns impactes; en part també per la incertesa mateixa sobre aquests impactes. Tercer, perquè l'avaluació del risc de mortalitat, el valor de la conservació de les espècies, el llegat a futures generacions, per posar alguns exemples, responen també a criteris de tipus moral i polític.

Tot i això, àdhuc per a aquells que acceptarien que l'aspecte moral és el més important en el disseny dels objectius ambientals, en la gestió del medi resta un altre camp d'acció propi de l'economia: la recerca dels mitjans més eficients i adequats per aconseguir els objectius fixats al mínim cost.

Es tracta d'emprendre polítiques de gestió del medi, és a dir, polítiques que al mateix temps que introdueixen la preservació del medi siguin coherents i efectives. Ch. Howe (1979) defineix una política responsable per part de la present generació en termes d'un nivell eficient i sostenible de consum sense deteriorament del medi i sense la imposició d'un risc superior a futures generacions. Torna a aparèixer ací un procés polític inicial de definició del que s'entén per «consum adient a respectar i mantenir» sobre el qual la ciència econòmica té poc a dir.

Nogensmenys, un cop fixats i posats de relleu aquests criteris, cal reflexionar sobre els fonaments de la gestió a realitzar, i més quan la incertesa sobre el grau d'escassetat dels recursos naturals demana prevenció a l'hora d'adoptar unes determinades polítiques. En aquest sentit, s'assenyalen tot seguit tres grans aspectes que poden servir de guia per al disseny d'una política de gestió del medi.

1. Anàlisi detallada de totes les accions que provoquin irreversibilitats en els sistemes de recursos renovables i en les condicions ambientals. Quasi sempre, el manteniment d'uns estàndards de conservació mínims costen poc en relació amb la pèrdua social que pot suposar la seva extinció. Com a exemple, esmentarem el cost d'una explotació controlada d'aqüífers *versus* el cost de la salinització i pèrdua de capacitat de reserva, o el de protecció del sòl *versus* el d'erosió i desertització, o el de les polítiques de gestió de boscos *versus* el derivat dels incendis.

2. Coneixement de les relacions del medi amb el sistema econòmic. Una política coherent necessita disposar d'un coneixement de determinats aspectes que permetin defensar unes actuacions i no unes altres, o aconseguir un objectiu d'una determinada forma i no d'una altra. Per això cal conèixer el grau de control existent en la gestió del medi i com es pot

CULTIUS PROP DEL LLAC DE BANYOLES, GIRONES

millorar; quin és el cost de les polítiques actuals i quin seria l'impacte en el conjunt de l'economia d'uns estàndards més estrictes; quins són els futurs nivells d'emissions, i quina política de govern pot accelerar el desenvolupament tecnològic per millorar el control, reduir costos i harmonitzar totes les polítiques sectorials.

3. Determinació dels mitjans de gestió més adients, del paper del mercat i dels preus i l'articulació del procés de seguiment i control de les polítiques. Els mecanismes de mercat poden ser efectius en la posada en marxa de la política ambiental sempre que se'n controlin els efectes adversos amb polítiques fiscals i redistributives. Tanmateix, la gestió del medi requereix, com també s'ha reconegut en d'altres àrees de decisió, una àmplia base de dades que permeti avaluar les polítiques alternatives i controlar l'eficàcia de les polítiques engegades.

Una gestió racional del medi ha de permetre d'integrar-lo dins un únic procés de desenvolupament. Així, moltes àrees naturals poden combinar l'objectiu de preservació del medi amb un cert grau d'explotació econòmica o de lleure amb possibles efectes multiplicadors per a d'altres activitats econòmiques de l'entorn. O bé, la instal·lació d'un únic abocador controlat de residus urbans per a un conjunt de municipis pot beneficiar-los a tots, si al mateix temps es valoren i contraresten els impactes negatius que es poden provocar en el municipi receptor.

MARIA DEL MAR ISLA
economista, Centre d'Estudis de Planificació (CEP)

BIBLIOGRAFIA

- FISHER, A. C., 1981, *Resource and Environmental Economics*, Nova York, Cambridge University Press.
 HOWE, Ch. W., 1979, *Natural Resources Economics*, Nova York, John Wiley and Sons.
 OCDE, 1985, *Environment Resource for the future*, Paris.
 SÖDERBAUM, P. 1986, «Economía y Ecología: Discusión sobre conceptos de desarrollo» *Revista de estudios agro-sociales*, núm. 137, setembre.